

Сліпий музикант (скорочено)

Володимир Короленко

Володимир Короленко

Сліпий музикант

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ перший

В багатій сім'ї поміщиків Попельських народився хлопчик. Коли молода мати Ганна Михайлівна почула тихий і жалібний перший крик дитини, на її обличчі відбилося страждання. Вона спитала бабку: "Чого... чого це він?" Бабка відповіла, що так і має бути, але серце матері уже чуло горе, яке нависло над колискою.

Хлопчик, якого назвали Петрусем, народився сліпим. Спочатку ніхто цього не помітив, але через кілька тижнів стало видно, що обличчя хлопчика завжди нерухоме і якимось не по-дитячому серйозне. Через кілька днів лікар підтвердив, що хлопчик сліпий. Мати вислухала цю звістку з спокійним смутком. "Я знала давно", – сказала вона тихо.

Крім матері і батька, у хлопчика був дядько Максим Яценко – мамин брат, який жив з ними. Батько хлопчика був звичайним сільським поміщиком Південно-західного краю. Був добрий, пильно наглядав за робітниками, і праця забирала майже весь його час, тому він мало часу проводив вдома і майже не займався вихованням хлопчика. Зате дядько Максим Яценко був зовсім інша людина. 10 років тому він був відомий як найнебезпечніший забіяка не тільки в околицях його маєтку, а навіть у Києві "на Контрактах" – славетному київському ярмарку. На ласкаві речі панів він відповідав нечемностями, а селянам дарував свавільство й грубощі. Згодом Максим виїхав до Італії і приєднався до такого ж забіяки й єретика – Гарібальді. Усі вважали уже, що Максим загинув, але через кілька років він несподівано прибув у дім своєї сестри, де й залишився. Він повернувся без правої ноги, тому ходив на милиці, а ліва рука була покалічена. Максим став серйознішим, вгамувався, і тільки часом його гострий язик орудував так само влучно, як колись шабля. Багато часу він проводив у своїй бібліотеці. У той час, коли народився хлопчик, у волоссі дяді Максима вже пробивалася срібляста сивина. Чоловік мав гаряче й добре серце. Дивна подібність долі хлопчика до його власної зацікавила дядю Максима.

Ганна Михайлівна розуміла, що сина чекає тяжке майбутнє. Вона хотіла зробити хлопчика центром сім'ї і задовольняти найменшу його примху. Та дядя Максим переконав сестру, що у хлопчика є всі шанси розвинути інші свої здібності до такої міри, щоб хоч почасти надолужити сліпоту. Він просив не кидатися стрімголов на кожен жалібний крик дитини, а дати їй можливість досліджувати світ. Через кілька

місяців після цієї розмови хлопчик вільно й швидко лазив по кімнатах, насторожуючи слух назустріч всякому звуку, і обмацував кожну річ, що потрапляла до рук. Матір він незабаром навчився пізнавати з ходи, а обличчя людей вивчав дотиками пальців.

З натури він був дуже жвава й рухлива дитина, та сліпота дедалі більше накладала свій відбиток на темперамент хлопчика. Жвавість рухів потроху втрачалася. Світ проникав у маленьку голівку сліпого переважно у формі звуків.

Коли третя зима його життя наближалася до кінця і в кімнати долинули звуки весняних потоків, окрики журавлів, капання бурульок, на хлопчиковому обличчі відбилося болісне нерозуміння. Мати здогадувалася, що він не може збагнути усіх нових звуків. Дитина була стривожена й неспокійна.

Чудового весняного дня мама і дядько вивели хлопчика в поле, на берег близької річки. На обличчі хлопчика з'явився безпорадно-розгублений вираз. Уся чудова весняна природа для сліпого була лише безмежною пільмою, що незвично хвилювала навкруги, ворушилась, рокотала й дзвеніла. Від цих нових звуків сильно колотилося дитяче серце. Трель жайворонка, тихий шелест зазеленілої берізки, ледве чутні сплески річки, свист ластів'ячого крила, бриніння мошки, протяжний і смутний окрик плугатаря на рівнині, – усі ці звуки хлопчик не міг схопити у цілості, і раптом знепритомнів.

Дядю Максима дуже стурбував цей випадок. Він почав читати спеціальні книжки і все більше переконувався, що природа, яка позбавила хлопчика зору, не скривдила його в усьому іншому. І дяді Максимові здавалося, що він покликаний до того, щоб розвинути притаманні хлопчикові нахили. "Хто знає, – думав старий гарібальдієць, – адже боротися можна не тільки списом та шаблею. Може, несправедливо скривджений долею здійсме згодом доступну йому зброю в оборону інших, знедолених життям, і тоді я не марно проживу на світі, знівечений старий солдат..."

Після першої весняної прогулянки хлопчик кілька днів пролежав, марячи. Максим зрозумів, що дивна тривога хлопчика та раптова непритомність пояснювались багатством вражень, з якими не здолала впоратися свідомість. Дядько вирішив допускати ці враження до хлопчика поступово.

*Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Розділ другий

Петрусеві йшов уже 5-ий рік. Він був тонкий і кволий, але ходив і навіть бігав вільно по всьому дому. Та вже по двору він ходив з більшими труднощами, постукуючи поперед себе палицею. А як у руках у нього не було палиці, то він волів лазити по землі.

Одного літнього вечора хлопчик лежав у кімнаті, напівдрімаючи. Ось уже кілька днів він засипав під якимсь особливим, чарівним враженням, якого не міг собі другого дня пояснити. Ранком він прокидався розніжений і жваво питав у матері: "Що це було... вчора? Що воно таке?" Мати не знала, в чому річ, і цього вечора вирішила залишитися

біля постелі дитини довше, щоб з'ясувати собі дивовижну загадку. Через деякий час Петрусь попросив її вийти, бо воно боїться її і досі його нема. Мати вийшла, вирішивши непомітно підійти до відчиненого вікна з боку саду. Не встигла вона зробити свого обходу, як загадка з'ясувалась. Вона раптом почула нехитрі переливи простої мелодії дудки. Це грав конюх Йохим.

Йохим справді грав гарно. Він умів грати і на скрипці, але з того часу як його кохана Марія вийшла заміж за іншого, він не грав на скрипці. Йохим зробив собі дудку з верболозу, і одного вечора зі стайні полились ніжні, задумливі, переливчасті й тремтливі трелі.

Якось ввечері Йохим лежав у стайні і раптом відчув, як чиясь маленька рука хутко пробігла легкими пальцями по його обличчю, сковзнула по руках і далі почала якось квапливо обмацувати дудку. Біля його ліжка стояв сліпий панич і жадібно тягся до нього своїми рученятами. Через годину мати, схотівши глянути на сонного Петруся, не знайшла його в постелі. Материнська кмітливість підказала їй, де треба шукати зниклого хлопчика. Вона прийшла до Йохима, який відпочивав від гри, а Петрусь сидів на ліжку, загорнутий у Йохимів кожух, і все ще жадібно прислухався до увірваної пісні.

Відтоді кожного вечора хлопчик приходив до Йохима у стайню. Матері не подобались ці музичні сеанси і вона вирішила привернути увагу сина грою на фортепіано. Попельська попросила чоловіка виписати з міста піаніно. Поки інструменту не привезли, Петрик ходив до конюха, брав дудку тремтячими руками і пробував грати.

Через три тижні з міста привезли піаніно. Ганна Михайлівна була впевнена, що її Петя забуде тепер стайню й дударя. Жінка заграла для сина, брата і Йохима, який несміливо зайшов у будинок, щось особливо гучне, але досить хитре, що вимагало неабиякої гнучкості пальців. Петрусеві не сподобалося: віденському інструментові, як виявилось, було над силу боротися з куском української верби.

Попельська зрозуміла, що вона жорстоко переможена простим конюхом Йохимом з його дурною свистілкою! Та з часом його гра зачарувала і її. А згодом, вечорами, між панським домом і Йохимовою стайнею почалося дивовижне змагання. Із сарая вилітали переливчасті трелі дудки, а назустріч їм з відчинених вікон садиби, линули співучі, повні акорди фортепіано. Йохим раз по раз відкладав дудку і починав прислухатися з чимраз більшим зацікавленням. Він сказав, що музика гарна, узяв хлопчика на руки і пішов до відчиненого вікна вітальні.

Гнівне почуття Ганни до Йохима уляглося зовсім. Вона була щаслива і усвідомлювала, що завдячує цим щастям йому.

Материна гра підкупила слух Петруся і змінила його ставлення до інструмента. Хлопчик почав уважно досліджувати інструмент пальцями. Він торкався клавіш і милувався кожним окремим тоном. Вже у цій чуйній уважності до елементарних звуків виявилися задатки артиста.

Якось Максим попросив Йохима заспівати гарної старої пісні. Конюх заспівав "Ой, там на горі та й жінці жнуть". Петрусеві, який був біля нього, Максим сказав, що це не

хлопські пісні. Це пісні сильного, вільного народу. Дядько боявся, що темна голова дитини неспроможна буде засвоїти мальовничої мови народної поезії. Він забув, що українські кобзарі й бандуристи були здебільшого сліпі. Хлопчик чудово зрозумів і уявив образи пісні. Максим зрозумів, що чуйна натура хлопчика здатна відгукнутися, незважаючи на сліпоту, на поетичні образи пісні.

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ третій

Завдяки Максиму, сліпий у всьому, де це було можливо, полишений був на власні зусилля, і це дало якнайкращі наслідки. У 6 років Петрусь отримав від дядька невелику й смирну конячку. Через два-три місяці хлопчик весело скакав у сідлі поруч Йохима, який командував лише на поворотах.

Для свого віку хлопчик був високий і стрункий; обличчя його було трохи бліде, риси тонкі й виразні. Чорне волосся ще дужче відтіняло білість обличчя, а великі, темні, мало рухливі очі надавали йому своєрідного виразу, що якимось зразу привертало увагу. Його рухи в знайомому місці були впевнені, та все ж помітно було, що природна жвавість придушена і проявляється іноді досить різкими нервовими поривами.

Він затамлював пісні, ще уважніше ловив голоси навколишньої природи і часом вмів узагальнити їх вільною імпровізацією. Він і сам не міг відокремити в своїх піснях цих двох елементів: так суцільно злилися в ньому вони обидва.

У 9 років хлопчик почав отримувати перші уроки від дядька. Здавалося, Петро жив повним життям і не усвідомлював своєї сліпоти. А тимчасом якийсь дивний, недитячий смуток все-таки прозирав у його характері. Максим пояснив це відсутністю дитячого оточення.

У невеликому сусідньому маєтку недавно оселилося подружжя Яскульських. У них була єдина дочка, майже одноліток сліпого хлопця. Евеліна була невеликою дівчинкою, з довгою русою косою й голубими очима. Вона вражала всіх якоюсь дивною солідністю, недитячою розсудливістю. Здавалося, ніби перед вами не дитина, а малесенька доросла жінка.

Раз Петрик був сам на пагорбку над річкою. Він грав, а потім задрімав на хвилину. Раптом чийсь легкі кроки вивели його з дрімоти. То прийшла Евеліна і спитала, хто це недавно тут грав. Сліпий не любив, коли порушували його самотність. Тому він неприємно зустрів дівчинку. Потім він спитав, чому вона не йде геть. "Навіщо ж ти мене женеш?" – спитала дівчинка своїм чистим і простодушно-здивованим голосом. Звуки цього спокійного дитячого голосу були приємні для слуху сліпого; все ж він відповів тим самим тоном: "Я не люблю, коли до мене приходять". Діти вже майже перейшли до сварки, але раптом Йохим покликав хлопця. Той хутко збіг з пагорбка. "Ах, який поганий хлопець!" – почув він за собою щиро обурене зауваження.

Другого дня, сидячи на тому самому місці, хлопець згадав про вчорашню сутичку і вже жалів, що образив дівчинку. Днів зо три дівчинка зовсім не приходила. Але

четвертого дня Петрусь почув її кроки вниз, на березі річки. "Слухайте, – гукнув він, коли вона з ним порівнялася. – Це знову ви?". "Хіба ви не бачите, що це я?" – спитала вона, нарешті, з великою гідністю. Це звичайне запитання боляче озвалось в серці сліпого. Згодом між ними зав'язалася розмова, і хлопець раптом став обмацувати її волосся і обличчя. Це викликало в дівчинки почуття, близьке до жаху. Аж тепер вона помітила, що в хлопця нерухомий погляд. Все це здалося дівчинці на одну хвилину просто важким кошмаром. "Нащо ти лякаєш мене, поганий хлопчиську? – заговорила вона гнівно, крізь сльози. – Що я тобі зробила?.. Нащо?" Петро зрозумів, що його фізична вада може викликати не самий жаль, а й ляк. Він упав на траву й заплакав. Дівчинка відчула співчуття, присіла біля нього і погладила його голову. Евеліна заспокоювала його, а він говорив, що не хотів налякати її. "А все-таки ти дуже чудний", – сказала вона з задумливим співчуттям. "Я не чудний, – відповів хлопець з жалібною гримасою. – Ні, я не чудний... Я... я – сліпий!" Дівчина раптом обвила шию хлопця руками і притулилася до нього обличчям. І сама гірко і безутішно заплакала.

Відтоді вона стали дружити. Дівчинка приходила щодня в садибу, а через якийсь час вона теж стала ученицею в Максима. Ця дружба була справжнім даром ласкавої долі. Тепер хлопець не шукав уже повної самотності.

*Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу*

Розділ четвертий

Дядькові здавалося, що тепер у його вихованця є все, чого йому ще бракувало, що тепер душевний розвиток сліпого піде тихим і рівним, нічим не порушуваним ходом...

Та це була гірка помилка. Коли хлопець став на перехідну грань між дитинством і отроцтвом, він ставав усе більш тривожним. Природна жвавість хлопчика з роками все більше зникала. Сміх його тепер лунав усе рідше. Сльози бриніли в нього щоразу на очах. В ньому дедалі більше вироблявся нахил до самотності. Інколи ж він брав дудку і зовсім забувався, добираючи задумливі мелодії до свого настрою і в лад з тихою гармонією степу.

Петро наближався до критичного віку між отроцтвом і юнацтвом. Поки що його зростання проходило досить спокійно. Та це був лише період тимчасового затишшя.

Розділ п'ятий

Минуло ще кілька років. Петро, що став уже юнаком, зріс, як теплична квітка, захищений від різких сторонніх впливів далекого життя. Він навчився добре грати на дудці і фортепіано. Мати бачила, що захищена, ніби муром, душа її сина дрімає в якомусь зачарованому півсні, штучному, але спокійному. І вона не хотіла порушувати цієї рівноваги.

Та от надійшов час, коли дядько Максим вирішив відчинити двері теплиці, щоб у неї міг ринути свіжий струмінь повітря ззовні. Для першого разу він запросив до себе старого товариша Ставрученка і його синів-студентів. З ними приїхав ще юний кадет, син одного з найближчих поміщиків.

Одного вечора Петро, Евеліна, молоді Ставрученки і кадет сиділи в саду. Хлопці були вражені надзвичайною розсудливістю 17-літньої Евеліни, бо вона говорила, що в кожної людини є свій шлях у житті, і свій вона уже визначила. Евеліна була справжньою красунею. Сліпий теж виріс і змужнів. Слухаючи розмову дівчини, Ставрученків і кадета, він відчував, що життя котиться повз нього. До нього не зверталися з запитаннями, у нього не питали думок, і скоро виявилось, що він стоїть осторонь.

Через два тижні молоді люди знов гостювали у Попельських. Відчувши себе зайвим, Петро пішов у сад. Там його знайшла Евеліна і запитала, чому він такий сумний. Він відповів: "...здається, що я зовсім зайвий на світі". Дівчина сказала, що у всьому винен Максим, і заплакала. Потім вона спитала, чи не спадало йому на думку, що вони повинні одружитися. Це ж так просто! З ким йому й одружуватися, як не з нею? Петро сказав, що перед нею є багато можливостей, вона могла би вчитися, перед нею може відкритися широкий шлях, а він просто сліпий. Дівчина сказала, що покохала його, вони обоє кохають одне одного... Та й чи міг би він залишитися тут один, без неї? "Я б умер", – сказав він глухо. Її губи затремтіли і вона сказала: "І я теж... Без тебе, сама... в далекому світі..." Крім колишньої Евеліни, друга його дитинства, тепер Петро почував у ній ще якусь іншу, нову дівчину. Вони повернулися до гостей, і Петро загравав на фортепіано якусь італійську п'єсу, але так своєрідно, що на обличчях слухачів з'явився подив. Усіх опанувало зачарування. Максим, досить байдужий до музики, цим разом почував щось нове в грі свого вихованця. У гру Петра впліталися мелодії народної пісні, що звучала то коханням і смутком, то спогадом про минулі страждання й славу, то молодістю відвагою розгулу й надії.

Слухачі були вражені і хвалили Петра. Він, що може теж що-небудь зробити в житті. Хлопець боровся з враженнями нового щастя, а може, відчував також наближення грози у свою долю.

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Розділ шостий

Другого дня Петро прокинувся з оновленою душею. Евеліна постала перед ним у новому світлі. В усій садибі стало якось світліше й радісніше. Ганна Михайлівна наче помолоділа сама, Максим частіше жартував. Молоді люди посміхались і складали якісь плани. Петрові належало докінчувати серйозно свою музичну освіту.

Восени Попельські всією сім'єю вирушили до Ставрученків. Петро почував себе тепер далеко вільніше серед молодого товариства. Він уже не ховався по далеких кутках, а, як рівний, хоч і трохи стримано, втручався в загальні розмови.

Одного дня господарі й гості вирушили в Н-ський монастир. Дорогою до монастиря усі звернули до Колодні, де була широка, майже вросла в землю, кам'яна плита. Молодий Ставрученко розповів, що тут похований славетний колись "лицар", старий козацький ватажок Гнат Карий. І судячи зі старовинних записів, поряд з ним

похований сліпий бандурист Юрко, що супроводив отамана в походах... Згодом студент сказав Ганні Михайлівні, що коли глянув на Петра, в його уяві якось зразу стала постать сліпого Юрка, з бандурою, замість рушниці, за спиною і верхи на коні... "Як це жахливо", - зітхнула Ганна Михайлівна. "Як це було гарно", - заперечив юнак. "Тепер нічого такого не буває", - різко сказав Петро. - Тепер усе це зникло".

У монастирі всі оглядали старовинну церкву та лізли на дзвіницю, звідки відкривався далекий краєвид. Дзвонар, якого звали Єгорій, весь час відганяв дітей, які хотіли пробратися на дзвіницю слідом за панами. Він весь захлинався від злості, а діти називали його сліпим чортом. Його обличчя було сердите й бліде, і він дійсно був сліпим. Ганна Михайлівна перша помітила вираз цього обличчя й очей і нервово схопила за руку Евеліну. Вони зрозуміли, що послушник сліпий. А ще він був дуже схожий на Петра.

На площадці дзвіниці Петро і Єгорій підійшли до кутів просвітів і поставали, спершись на них обома руками, повернувши обличчя назустріч тихому вечірньому вітру. Тепер ні від кого вже не потаїлася дивна схожість. Сліпий послушник-дзвонар розповів, що отець Памфілій нарочито виписав йому два невеликі дзвони, бо він вміє гарно дзвонити. Дзвонар згодом жалівся, що простудився на дзвіниці...

Коли усі вже рушили вниз, Петро залишився з дзвонарем наодинці. Але Евеліна теж залишилася, притулившись до стіни й затамувавши подих. Сліпі вважали себе на вищій самоті. Дзвонар розповів Петрові, що народився сліпим, а тут є ще один послушник, Роман, той у 7 років осліп. Єгорій вважав, що Романові краще, бо він світ бачив, свою матку пам'ятає. Засне вночі, вона до нього у сні й приходить... Тільки вона стара тепер, а сниться йому все молода...

Петро стояв похмурий і потемнілий. Раптом вони почули, що діти піднімаються до них. Разом з дітьми прийшов Роман. Обличчя його було широке, подзьобане віспою і надзвичайно добродушне. Єгорій спитав, нащо він впустив дітей. "Нехай собі, - благодушно відповів Роман... - Пташки божі".

Дорогою з монастиря ніхто вже не розмовляв. Увечері довго не було видно Петра. Він сидів десь у темному кутку саду, не відгукуючись, коли його кликала навіть Евеліна...

Попельські прожили ще кілька днів у Ставрученків. У Петра часом був гарний настрій, але все ж в ньому помітна була якась похмурість. Епізод в монастирі глибоко запав у серце сліпого. Ганна відіслала в монастир два теплі баранячі кожухи й гроші з листом до отця Памфілія, прохаючи його полегшити скільки можна долю обох сліпців. Їй здавалося, що цією жертвою вона вмилює якусь темну силу, що вже насувається похмурою тінню над головою її дитини.

Максим тоді в монастирі на дзвіницю не лазив, тому пізніше Евеліна розповіла йому, як Петро розмовляв з Єгором - озлобленим сліпим дзвонарем. Розповіла дівчина і про доброго Романа. Дівчина сказала, що Єгор і Петро дуже зовні схожі. Вона боялася, що Петро думає, ніби всі сліпонороджені злі... І він теж. "Проклятий випадок", - сказав Максим.

Прийшла зима. Евеліна з батьками виїхала гостювати до старої графині Потоцької. Петро усвідомив що її присутність не дає йому щастя, а завдає особливого страждання. Ще так недавно в його вухах звучали її слова, вставляли всі подробиці першого признання, але щось вдарило в цей образ мертвущим подувом. Хлопець грав на роялі сумні мелодії, кожен звук озивався болем в серці Ганни Михайлівни. Петро постійно думав, навіщо сліпому жити на світі.

Перед Різдвом Яскульські вернулися. Залишившись на самоті з Евеліною, Петро попросив покинути його, бо він буде мучити її усе життя. Хлопець вважав, що у ньому живе злоба, що всі народжені сліпими є озлобленими.

Якось Максим пояснював Петрові кольори, описував, з чим вони асоціюються для Петра. Коли вони дійшли до чорного кольору, Максим сказав, що це емблема суму й смерті. Петро здригнувся і сказав глухо: "Ти сам сказав: смерті. А для мене ж усе чорне... завжди і скрізь чорне!" Максим сказав, що це неправда, бо хлопця оточують звуки, рух, тепло, любов... Багато хто віддав би світло очей за те, чим хлопець нехтує, як безумець... Але він надто егоїстично носиться зі своїм горем... Адже на світі є горе в сто разів більше, ніж його. Юнак закричав, що це неправда, і він хотів би помінятися життям з останнім жебраком і навіть заздрить Єгорові, тому, що на дзвіниці. "Може, це й правда. У всякому разі, якщо тобі й було б гірше, то, може, сам ти був би кращий", – сказав дядько.

Надійшла весна. Верст за шістдесят від садиби Попельських у невеликому містечку була чудотворна католицька ікона. Щороку, ранньою весною, до ікони йшли прочани. До неї пішли Максим, Йохим і Петро. Серед усього людського гамору і шуму щось дуже вразило увагу сліпого.

Біля стовпа розташувались купкою сліпі жебраки. Вони сиділи з дерев'яними мисками в руках, і часом хто-небудь заводив жалібну пісню: "Под-дайте сліпеньким... ра-а-ди Христа..." Обличчя Петра перекривилось. Максим спитав, чогож він злякався, адже це ті самі щасливі, яким він недавно заздрив, – сліпі жебраки, що просять тут милостиню... хлопець хотів іти геть, але Максим зупинив його і сказав: "Ти от сердишся, що часи змінилися, що тепер сліпих не рубають у нічних січах, як Юрка-бандуриста; ти досадуєш, що тобі нема кого проклинати, як Єгорові, а сам проклинаєш у душі своїх близьких за те, що вони відібрали в тебе щасливу долю оцих сліпих. Клянусь честю, ти, може, й маєш рацію! Якщо ти захочеш виправити нашу помилку, якщо ти жбурнеш долі межі очі всі переваги, якими життя оточило тебе з колиски, і захочеш зазнати долі ось цих нещасних... я, Максим Яценко, обіцяю тобі свою повагу, поміч і сприяння... Отже, тобі варт тільки захотіти..." А потім дядько домовився з жебраком Хведором Кандибою, що той прийде у домовлене місце через тиждень. Тоді Максим примусив Петра подати сліпим гроші. Кілька прохожих зупинились і дивилися з подивом на багато вдягненого й вродливого панича, що помацки подавав милостиню сліпому, який приймав її теж помацки.

Другого дня Петро лежав у своїй кімнаті в нервовій гарячці. Хвороба була вперта. Він питав, чи проходив уже Федір. Коли хлопець одужав, він покликав дядька, і вони

довго розмовляли на самоті. Максим розповів, що Федір Кандиба – його давній знайомий, якому випало очі на війні.

Хлопець дуже змінився. Різке моральне зворушення перейшло тепер у тиху задумливість і спокійний смуток. Якось, підійшовши перший раз після хвороби до фортепіано, Петро став, як звичайно, фантазувати. Аж ось, несподівано, прорвались перші ноти пісні сліпих. Мелодія зразу розпалась... Петро хутко підвівся, його обличчя було перекивлене, і на очах стояли сльози.

Цього вечора Максим знову довго розмовляв з Петром на самоті. Було, між іншим, вирішено, що ще цього літа Петро поїде в Київ, щоб з осені почати уроки у відомого піаніста. При цьому обидва вони з Максимом настояли, що вони поїдуть тільки вдвох.

А липневої ночі бричка, запряжена парою коней, зупинилась на ночівлю в полі. Вранці, на світанку, двоє сліпих підійшли до брички, біля якої на розісланому килимі сиділи пани, що ночували в степу. Сліпці згодом пішли далі, але цим разом їх уже було троє. Спереду, постукуючи перед собою довгою палицею, ішов дід. Другий був високий на зріст хлопчина, з жовчним обличчям, дуже подзьобаним віспою. Третій був зовсім юнак, у новій селянській одежі, з блідим і мовби трохи зляканим обличчям; його хода була невпевнена, і часом він зупинявся, ніби прислухаючись до чогось позаду і заважаючи рухові товаришів. То був Петро. Та його сліпі кликали Юрієм. Сліпці звернули степовими дорогами на Почаїв.

Незабаром із Києва прийшов у садибу лист від Максима. Він писав, що обидва вони здорові і що все влаштовується добре. В цей час троє сліпих посувалися все далі. Хвилювання та ляк на обличчі юнака давно зникли. З кожним новим кроком назустріч йому лилися нові звуки невідомого, широкого, безмежного світу, що замінив тепер лінійний і заколисуючий шурхіт тихої садиби... Він пізнавав своїх супутників, добродушного Кандибу й жовчного Кузьму, довго брів за скрипучими возами чумаків, ночував у степу біля вогнів, слухав гомін ярмарків і базарів, узнавав горе, сліпе й зряче, від якого не раз боляче стискалось його серце... І дивна річ – тепер він знаходив у своїй душі місце для всіх цих відчуттів. В міру наближення до Почаєва гурт сліпих усе зростав.

Пізньої осені, по дорозі, занесеній снігами, на великий подив усіх в садибі, панич несподівано вернувся з двома сліпцями в жебрацькій одежі. Кругом говорили, що він ходив до Почаєва по обітниці, щоб вимолити в почаївської богоматері зцілення. Та очі його залишалися незрячими.

Проте душа, безперечно, зцілилася. Коли Максим, що все писав з Києва, нарешті, вернувся теж, Ганна Михайлівна зустріла його фразою: "Я ніколи, ніколи не прощу тобі цього". Але обличчя її суперечило суворим словам... Довгими вечорами Петро розповідав про свої мандрування, і в присмерку фортепіано звучало новими мелодіями, яких ніхто не чув у нього раніше... Подорож до Києва було відкладено на рік, уся сім'я жила надіями й планами Петра...

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Розділ сьомий

Тієї ж осені справили весілля. Для Петра почалося молоде тихе щастя з Евеліною. Коли йому сказали, що, може, він стане батьком, він зустрів це повідомлення з виразом ляку, адже боявся, що дитина народиться сліпою.

Інколи він ішов у село, де на краю стояла тепер нова хата Федора Кандиби та його рябого племінника. Федір брав свою кобзу, або вони довго розмовляли, і думки Петрові набирали спокійного напрямку, а його плани знов міцніли.

Минуло вже кілька днів, відколи Евеліна народила дитину. Петро дуже хвилювався, та коли приїхав лікар і сказав, що дитина бачить, страх миттю зник. Це був раптовий переворот, справжній удар, перед його згаслими ще до народження очима враз засвітилися дивні примари. Чи були це промені, чи звуки, він не усвідомлював. Потім Петро уперто твердив, що якусь мить він бачив. Що саме він бачив, і як бачив, і чи бачив справді, – лишилося зовсім невідомим. Багато хто говорив йому, що це неможливо, але він наполягав на своєму. Після того моменту, коли він усіх побачив, Петро похитнувся й знепритомнів, та на обличчі був відблиск радісного задоволення.

Епілог

Минуло 3 роки. Численна публіка зібралася в Києві, під час "Контрактів", слухати оригінального музиканта. Він був сліпий.

В залі запала глибока тиша, коли на естраді появився молодий чоловік з гарними великими очима й блідим обличчям. Ніхто не сказав би, що він сліпий, якби ці очі не були такі нерухомі та якби його не вела молода білява дама, як говорили, дружина музиканта.

Живе почуття рідної природи, чуйний оригінальний зв'язок з безпосередніми джерелами народної мелодії відбивалися в його імпровізації. Коли він замовк, грім оплесків захопленої юрби наповнив величезну залу. Сліпий сидів з похиленою головою, здивовано прислухаючись до цього гуркоту.

Потім він знову почав грати. І раптом над зачарованою юрбою у величезній залі, владна й захватна, стояла вже сама тільки пісня сліпих... "Подайте сліпеньким... р-ради Христа". Це була пітьма на тлі яскравого світла, нагадування про горе серед повноти щасливого життя...

Музикант давно вже замовк, але юрба зберігала гробову тишу. Максим похилив голову і думав: "Так, він прозрів... Замість сліпої і невтолимої егоїстичної муки, він носить у душі відчуження життя, він чуває і людське горе, і людську радість, він прозрів і зуміє нагадати щасливим про нещасних...". І старий солдат все нижче схиляв голову. От і він зробив своє діло, і він не марно прожив на світі.

.....

Так дебютував сліпий музикант.